

Louise Hoffman Borgö
Enheten för samhälle och kulturmiljö
Byggnadsantikvarie
Tfn: 010-223 92 37

Kulturdepartementet
Christina Nylén

Yttrande över remiss avseende Riksantikvarieämbetets rapport om Farokonventionen – Europarådets ramkonvention om kulturarvets samhälleliga värde

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har på regeringens uppdrag utrett förutsättningar för och konsekvenserna av en eventuell anslutning till Europarådets Farokonvention. Länsstyrelsen i Gotland län vill härmed lämna följande synpunkter på rubricerade remiss.

Bedömning

Länsstyrelsen i Gotlands län ansluter sig till Riksantikvarieämbetets slutsats i rapporten om Farokonventionen som på ett tydligt sätt motiverar varför Sverige bör ansluta sig till denna konvention. Konventionens innehåll stämmer väl med de kulturpolitiska målen som ligger till grund för Gotlands läns arbete med länets kulturmiljöstrategi för de kommande årens arbete samt andra främjande mål och tvärperspektiv som styr länsstyrelsens verksamhet. En ratificering behöver därför inte betyda särskilt stora förändringar men kan bidra till att legitimera kommande inriktningsbeslut inom sektorn.

En viktig reflektion är att arbetet med den Europeiska Landskapskonventionen, som kan ses som en systerkonvention till Farokonventionen, inte fått något större genomslag i det svenska kulturmiljöarbetet. Därför menar Länsstyrelsen i Gotlands län att ratificeringen av Farokonventionen behöver följas upp med en handlingsplan för genomförande av konventionens grundläggande mål. Handlingsplanen bör tas fram i bred samverkan mellan den offentliga kulturmiljövärden, privat sektor och civilsamhället. Länsstyrelsen i Gotlands län tror också att förändringar av den offentliga kulturarvsförvaltningens uppdrag och organisation kommer att behövas samt på sikt kräva viss justeringar av lagar och förordningar.

Den nya arbetsmodellen med ”Heritage Communities” och den förskjutna tyngdpunkten från experten till individen bör ses som ett tillägg till redan existerande goda arbetsätt och inte en helt ny arbetsordning. Länsstyrelsen i Gotlands län tror därför att det kommer att behövas mer resurser till den offentliga kulturarvsförvaltningens för att kunna upprätta ytterligare vägar till fler demokratiska kulturarvsprocesser som beskrivs i konventionen och som ska nås genom ökad dialog mellan olika delar av samhället.

Övriga synpunkter

Konventionen föreslår ett nytt arbetsätt för den svenska offentliga kulturarvsförvaltningen som kallas "Heritage Communities". Här verkar man mena att den professionella kulturarvspecialisten inte längre ska vara den huvudsakliga experten som värdera kulturarvet utan en mer en medlare mellan olika individens och grupper syn på vad som är kulturarv. Detta synsätt kan om det får genomslag betyda att experten värderas ner och får låg status i processen. Det i sin tur kan göra att det professionella och objektiva förhållningsättet till kulturarvet förloras och i högre grad ersätts av ett individuellt tyckande.

Detta kan då gynna vissa starka grupper i samhället som för eget syfte för upp sina värderingar på agendan. Det tydliga individperspektiv som framgår kan stå emot de grupprättigheter som exempelvis nationella minoriteter har. Sverige har i enlighet med andra konventioner en särskild uppgift att ta hänsyn till dessas kulturarv. FARO-konventionens motsatta utgångspunkt får inte utgöra ett hot mot dessa grupprättigheter.

Det kan även bli svårt att upprätthålla långsiktiga strategier för kulturarvsarbetet om "här och nu" blir mer eftersträvansvärt än en spegling av vår gemensamma historia och utarma bildning som en positiv värdering i urvalsprocessen. Som en balansering av individens rätt till tolkning och värdering av kulturarvet bör den europeiska kulturarvsforskningen stärkas i samma omfattning.

Konventionen är skriven ur ett Europeiskt perspektiv där man menar att den mångfald av kulturmiljöer som finns här tillsammans bildar "the common heritage of Europe". Här menar konventionen att detta synsätt framhålls i preventivt syfte på grund av Europas långa erfarenheter av konflikter. Länsstyrelsen i Gotlands län menar att det är viktigt att få in en ökad kunskap och intresse för mångfald när vi talar om, skyddar och använder kulturarvet men idag lever i en global miljö där europeisering kan var exkluderandes snarare än inkluderande. En mer utvecklad förklaring av hur de Europeiska kulturarvet förhåller sig till och påverkas av de utomeuropeiska kulturarven skulle behövs för att komplettera bilden.

Länsstyrelsen i Gotlands län tycker att konventionens syn på kulturarvet som en ekonomisk hållbar resurs i samhället verkar bra. När det gäller Riksantikvarieämbetets beskrivning av utmaningarna är flera av dem överdrivet negativa. I rapporten står till exempel att det är ett tämligen snävt instrument att betrakta kulturarvet som ett redskap för ekonomisk utveckling men det ekonomiska perspektivet ska ju vara ett av flera synsätt att beakta. Därför tror vi att detta synsätt kan vara användbart som en resurs för ökad ekonomisk tillväxt. Som ett tema i konventionen nämns kulturarvet som resurs för en ekonomisk hållbar utveckling men "hållbar" finns inte med när de olika utmaningarna beskrivs. Just hållbarheten är viktig då

det är en nyckelfaktor för att resursutnyttjande av kulturarvet i ekonomiska sammanhang blir varsamt och på kulturarvets villkor.

Farokonventionens betoning på ett mer aktivt medborgardeltagande i alla typer av kulturarvsprocesser anses garantera ett bredare och mer dynamiskt urval av kulturmiljöer som snarare speglar samtida än dåtida. Detta menar att man gör att man bidrar till att uppnå social hållbarhet. Länsstyrelserna som arbetar nära medborgarna i vardagen kan ifrågasätta att medborgarperspektivets verklighet kommer att resultera i ett mer modernt och nutida urval då de flesta vi möter mest är fascinerade av dåtiden och det snarare är den professionella kulturarvsarbetaren som lyfter fram värden i moderna miljöer. Det är snarare delaktigheten i sig som kommer att ha positiv inverkan på social hållbarhet.

Farokonventionen förmedlar en vidarutvecklad och bredare syn på individens rätt att ta del i kulturlivet än FN allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och dessutom en vidare kultursyn än den som kommer till uttryck i UNESCO:s kulturarvskonventioner då man här betonar individens rätt till tolkning. Detta gör att denna europeiska konvention upplevs som mer modern och en föregångare för de internationella konventioner ur denna aspekt och borde på sikt bli en internationell FN konvention.

Om kulturarvet i enlighet med Farokonventionens syfte skall "avprofessionaliseras" och i större utsträckning tolkas av var och en i dialog måste Sveriges övriga konventionsåtaganden vad gäller exempelvis barn, personer med funktionsnedsättning och andra diskrimineringsgrunder särskilt beaktas i uttolkningen och det fortsatta arbetet med Farokonventionen.

Slutligen är det motsägelsefullt att Europarådet som värnar de mänskliga rättigheterna i Europa tar fram en ramkonvention som så starkt framhåller kulturarvets avgörande betydelse för det europeiska samhällets hållbara utveckling men att övriga politikområden verkar ha influerats så lite av detta synsätt. Det är ju uppenbart att kulturarvet som en viktig resurs inte lyfts fram eller förekommer i någon av de stora strukturfondernas målskrivningar för den nya programperioden 2014-2020. Möjligen kan denna konvention om den får genomslag influera nya politikområden inom Europa.

Beslut i detta ärende, efter föredragning i ledningsgruppen, har fattats av Landshövding Cecilia Schelin Seidegård med handläggare Louise Hoffman Borgö som föredragande. Filip Reinhag, handläggare inom mänskliga rättigheter och Johan Gråberg, handläggare Regional tillväxt har också deltagit i beslutet.

Cecilia Schelin Seidegård
Landshövding

Louise Hoffman Borgö
Kulturmiljöhandläggare